

Justitiedepartementet

Stärkt konstitutionell beredskap (SOU 2023:75)

Dnr Ju2023/02742

Förskolan och skolan utgör viktiga samhällsfunktioner som så långt det är möjligt behöver fungera även vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

Skolverket är en beredskapsmyndighet och ska inom ramen för sitt uppdrag verka för att kommuner och skolhuvudmän utvecklar sin förmåga att motstå hot och risker, förebygga sårbarheter och hantera sina uppgifter vid fredstida kriser och höjd beredskap. En kommun och en regions planläggning för verksamhet under höjd beredskap ska i fråga om skolverksamhet ske efter samråd med bland annat Skolverket.¹

Skolverket avgränsar sitt yttrande till de frågor i betänkandet som berör myndighetens verksamhetsområde och avstår i övrigt från att yttra sig. Skolverket yttrar sig därmed över de av kommitténs deluppdrag som gäller regeringsformens bestämmelser om krig och krigsfara samt om regeringens normgivningskompetens i allvarliga fredstida kriser. Myndigheten avstår från att yttra sig över de av kommitténs deluppdrag som gäller riksdagens sammanträdesort och riksdagens krigsdelegation.

10 Tillämpningsområdet för reglerna om krig och krigsfara

Skolverket ser positivt på förslaget om att inte ändra tillämpningsområdet för reglerna om krig och krigsfara.

¹ 18 och 18 a §§ förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk och 12 § förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

11 Nya regler om normgivning i fredstida kriser

Skolverket ser positivt på förslaget om att tydliggöra vad som ska gälla för normgivning i allvarliga fredstida kriser och på de föreslagna reglerna som möjliggör snabb beredning vid normgivning. Skolverket vill dock betona vikten av att utgångspunkten alltid behöver vara god författningsberedskap, så att författningar som kan tillämpas i allvarliga fredstida kriser i så stor utsträckning som möjligt finns på plats i förväg.

På skolområdet ser vi behov av att i förväg, i så stor utsträckning som möjligt, ha ändamålsenlig lagstiftning på plats som kan tillämpas i händelse av en fredstida kris, krig eller krigsfara. Utbildningsdepartementet har i maj 2023, mot bakgrund av en hemställan från Skolverket i november 2022, gett en utredare i uppdrag att se över författningsregleringen för skolväsendet vid extraordinära händelser i fredstid, krigsfara och krig.² Utredaren ska bland annat överväga vilket ansvar enskilda huvudmän inom skolväsendet bör ha vid krigsfara och krig, samt vid behov föreslå en författningsreglering av ansvaret. Skolverket betonar vikten av att ansvaret för enskilda huvudmän klargörs. Det är vidare angeläget att det i förväg finns författningar på plats som tydliggör vilket handlingsutrymme som huvudmän för förskolor och skolor har i såväl fredstida kriser som vid höjd beredskap.

Som framgår av betänkandet så togs det under covid-19-pandemin ett antal utskottsinitiativ för att snabbt få nya lagregler på plats, när behovet ansågs särskilt akut. Ett exempel, som också tas upp i betänkandet, är det utskottsinitiativ som ledde fram till lagen (2020:148) om tillfällig stängning av verksamheter på skolområdet vid extraordinära händelser i fredstid. Det gick bara tre dagar från utskottsinitiativet till dess att lagen trädde i kraft. Skolverket vill betona vikten av att riksdagen, även när det uppstår ett akut behov av lagstiftning, så långt det är möjligt utifrån omständigheterna, under beredningen utöver att samråda med Regeringskansliet även inhämtar behövliga upplysningar och yttranden från berörda myndigheter.

Under covid-19-pandemin uppstod ett akut behov för regeringen att besluta förordningen (2020:115) om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta. Med hänsyn till att läget under pandemin förändrades behövde denna förordning ändras ett antal gånger. När Skolverket informerade om reglerna i nämnda förordning hade vi stor nytta av de förordningsmotiv som regeringen skrev till förordningsändringarna. Skolverket vill därför betona värdet av att riksdagen respektive regeringen även vid en snabb beredning av normering ger besked i förarbeten om hur en författning ska tolkas och tillämpas.

² Utbildningsdepartementet, 2023-05-09, Uppdrag att göra en översyn av författningsregleringen för skollagsreglerad verksamhet vid extraordinära händelser i fredstid, krigsfara och krig, U 2023:B, samt Skolverket, 2022-11-16, Beslut om hemställan, dnr 2022:2602. Av avsnitt 2.2 framgår att sekretariatet har haft kontakter med den utredningen

Avslutningsvis vill Skolverkets framhålla att det är positivt att införa begreppet allvarliga fredstida kriser i regeringsformen. Skolverket förordar generellt en större enhetlighet avseende begrepps användningen i författningar inom totalförsvansområdet.

På Skolverkets vägnar

Erik Janzon
Rättschef

Anna Medin
Jurist

I ärendets slutliga handläggning har även enhetschefen Ulrika Jonasson, juristen Feyza Kocak, juristen David Embretsen, samordnaren tillika juristen Linda Lokind, undervisningsrådet Pernilla Enbom och undervisningsrådet Susanne Hedlund deltagit.